

Chelushkina M. V., Specialist of the Department of Social and Humanitarian Sciences, Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), mashche@gmail.com

Quarantine anxiety: study results

The article presents the results of the study of the level of alarm during the quarantine period March-May 2020.

Key words: quarantine, alarm, coronavirus.

ІСТОРИЯ НАУКИ ТА ТЕХНІКИ

УДК 621.436

Н 23

Наливайко В. С.

кандидат технічних наук, професор кафедри двигунів внутрішнього згорання, установок та технічної експлуатації, Машинобудівний навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), vasyi.nalyvaiko@nuos.edu.ua

Гогоренко О. А.

кандидат технічних наук, доцент кафедри двигунів внутрішнього згорання, установок та технічної експлуатації, Машинобудівний навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), oleksiy.gogorenko@gmail.com

НЕКРАСОВ ІВАН СТЕПАНОВИЧ – ОРГАНІЗАТОР ТЕХНІЧНОЇ

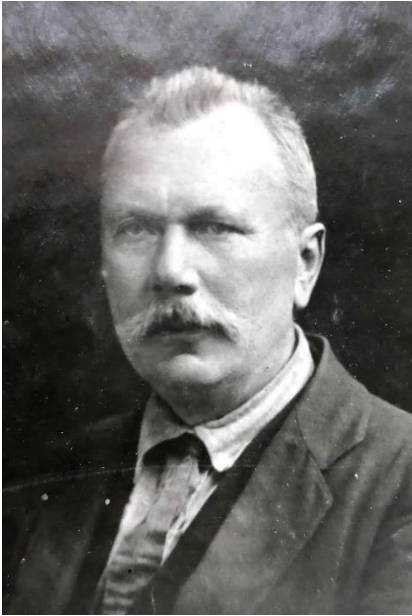
ОСВІТИ В МИКОЛАЄВІ

(ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Розкривається життєвий шлях Івана Степановича Некрасова, якого справедливо можна вважати організатором технічної освіти в місті Миколаєві. Вчитель російської мови та математики, знавець двох іноземних мов, директор ремісничого училища, директор середнього механіко-технічного училища і вечірнього робочого технікуму, завідувач кафедри, кандидат

технічних наук, професор, член правління благодійного товариства, член міської Думи, депутат міської Ради – все це і багато іншого стосується Івана Степановича.

Ключові слова: Індустріальний інститут, Механіко-технічне училище, Некрасов І. С., робочий технікум, технічна освіта.

Некрасов Іван Степанович
(1871–1945)

Мова піде про Некрасова Івана Степановича – людину, неординарну у всьому. Все у своєму житті він мав в подвійному об'ємі. Судіть самі. Він мав подвійне соціальне положення – вийшов із селян, а став – дворянином. Отримав дві вищі освіти: гуманітарну – Белгородський учительський інститут (1891) і технічну – Харківський технологічний інститут (1902). Знав дві іноземні мови – німецьку і французьку. Він був директором двох навчальних закладів: середнього механіко-технічного училища (1906–1920 рр.) і вечірнього робочого технікуму (1923–1929 рр.). Два рази обирався до органів міського управління: був членом міської Думи в дореволюційний час (1911–1917 рр.) і депутатом міської Ради в радянський час (1925–1927 рр.).

Народився І. С. Некрасов 26 травня 1871 р. в с. Копистич, Рильського повіту, Воронежської губернії. В 1876 р. сім'я переїхала в сусіднє село Шустовку, де батько купив 20 десятин землі і став займатись сільським господарством. Виходячи із цього, Іван Степанович у всіх особистих документах вказував на своє селянське походження.

В 1878 р. він поступив в початкову школу сусіднього села Кострово, після закінчення якої в 1883 р. батько віддав його в повітове училище м. Рильська, пристроївши на квартиру свого двоюрідного брата.

Після закінчення училища в 1888 р. Некрасов І. С. направляється Радою в Белгородський інститут, куди був прийнятий за результатами конкурсного

відбору на правах «казенно-кошторисного вихованця», у якого було не тільки безкоштовне утримання, але видавалась безкоштовно білизна, фірмовий костюм та взуття. Інститут готував викладачів для міських повітових училищ.

Після закінчення в 1891 р. цього інституту працював вчителем російської мови в повітовому училищі м. Острожська Воронежської губернії та вчителем математики в місті Богодухів Харківської губернії, а також давав заняття зі співів в жіночій прогімназії цього ж міста. Але тяга до техніки не залишила І. С. Некрасова. В 1898 р. він вступає, а в 1903 р. закінчує Харківський технологічний інститут за спеціальністю «Двигуни внутрішнього згоряння і парові машини», отримавши диплом інженера-механіка. Сам факт навчання в технологічному інституті підтверджує неординарність цієї людини. Маючи за плечима сім років вчительського стажу, сім'ю, він, в віці 27 років, стає студентом технічного закладу вищої освіти, щоб докорінно змінити свою професію. За час навчання в технічному інституті Некрасов І. С. для поліпшення свого матеріального становища, займався репетиторством, проводячи платні заняття з російської мови і математики.

Після закінчення інституту в 1903 р. та довгих пошуків роботи Некрасову І. С. вдалось влаштуватися на посаду земського інженера в земській управі м. Волочанська, Харківської губернії, але невдовзі до нього надійшла пропозиція стати директором ремісничого училища в м. Павлово Нижегородської губернії.

Через рік успішної роботи в цьому центрі кустарної промисловості через хворобу дружини, якій не підійшов клімат, Іван Степанович залишає посаду і переїздить в Україну, де стає викладачем в середньотехнічному училищі м. Олександрівська, Катеринославської губернії. В 1905 р. він переїздить далі на південь, в Миколаїв, де стає інспектором в нещодавно відкритому середньому механіко-технічному училищі і з того часу, і до кінця свого життя пов'язує свою долю з нашим містом.

Поєднання глибоких знань педагога та інженера, висока ерудиція і не аби які організаторські здібності сприяли вагомому внеску Некрасова І. С. в

розвиток технічної освіти в м. Миколаєві. Можна виділити три періоди в цьому історичному процесі. Початок першого якраз і припадає на 1905 р., коли Некрасов І. С. приїздить в наше місто і стає інспектором училища. Незабаром заняття в училищі були призупинені в зв'язку з хвилюваннями, які виникли серед учнів в підтримку першої російської революції. Весною 1906 р. після поновлення занять в училищі, Некрасов І. С. призначається його директором, змінивши на цій посаді першого директора Углецького В. А., який подав у відставку в зв'язку з хворобою.

Маючи добрі організаторські здібності, Іван Степанович приділяв багато уваги розширенню матеріальної бази училища: були побудовані приміщення по вул. Ліскова, що розширило майстерні та машинну залу (в подальшому теплотехнічна лабораторія), де були встановлені двигун внутрішнього згоряння та парова машина. При цьому площа, зайнята залом і майстернями, збільшилась з 1600 м² до 4000 м². Заняття в училищі, крім загальноосвітніх предметів проводились і в майстернях та розподілялись таким чином, щоб кожен учень проводив в них по 9 годин на тиждень.

За час роботи Некрасова І. С. директором училища було підготовлено більше 500 техніків-механіків, які поповнили середню технічну ланку місцевих заводів.

Не забував Іван Степанович і про громадську діяльність. Будучи членом міської Думи він очолював комісію по будівництву електричного трамвая в м. Полтаві, займався розширенням міської електричної станції та переобладнанням міської освітлювальної мережі, був членом Миколаївського відділення Російського технічного товариства. Разом з дружиною Єлизаветою Іванівною, вони були членами правління Миколаївського благодійного товариства. В 1916 р. Некрасов І. С. отримав чин дійсного статського радника.

В липні 1920 року, коли на базі училища був відкритий політехнічний технікум на правах вищого навчального закладу, виконуючим обов'язки директора був призначений Некрасов І. С. Але вже з 1 вересня цього ж року розпорядженням завідуючого Миколаївського відділу народної освіти

більшовика Жигалка П. В. був звільнений від керівництва технікумом і від викладання в ньому. Мабуть, керівництву народної освіти не сподобалось дореволюційне минуле Некрасова І. С. і його високий чин. Після звільнення він влаштовується на завод «Наваль», де працює завідуючим відділом нормування і фабрично-заводської освіти. Одночасно Некрасов І. С. був організатором і завідуючим школою заводського учнівства. Але з 15 грудня 1921 р. вже по розпорядженню завідуючого Миколаївським Губпрофосвіти Омельченка О. І. його звільняють із займаної посади і від роботи на заводі. Некрасов І. С. пішов працювати завідуючим відділом технічного контролю треста «Химсоль».

В вересні 1923 р., після отримання дозволу на викладання від Наркомосвіти України, Некрасов І. С. повертається в політехнічний технікум викладачем, а в жовтні розпорядженням місцевого відділу профосвіти призначається директором Миколаївського вечірнього робочого технікуму. З цього моменту можна вести відлік другого періоду в житті Івана Степановича, коли він знову активно включається в роботу з організації технічної освіти в м. Миколаєві. Вечірній технікум повинен був забезпечити отримання технічної освіти робочими та службовцями (як кажуть людьми «від станка») без відриву від виробництва з такими ж правами, як і денний політехнічний технікум.

В цьому ж році згідно постанови Наркомосвіти України технікум був включений в сітку самостійних розпорядників кредитів, які відкривались цим відомством згідно кошторису технікуму. Результатом поліпшення фінансової бази було систематичне щорічне збільшення контингенту студентів, починаючи з 1923 року, завдяки чому їх кількість до 1929 р. зросла з 87 (в кінці 1922/1923 навчального року) до 420. Нова схема фінансування дозволила значно поліпшити матеріально-технічну базу, збільшити аудиторний фонд.

Спочатку технікум розміщувався в приміщенні початкової школи, де йому було виділено для занять в вечірній час п'ять кімнат. Керівництву технікуму довелося прикласти немало зусиль, а Некрасову І. С. застосувати своє депутатство в Міській Раді, щоб отримати в своє користування цілком

пристойні приміщення І-ої жіночої гімназії (вул. Нікольська, 8) двоповерховий будинок і два флігеля.

За поданням Ради технікуму Наркомосвіти України затвердив для технікуму три механічні спеціальності:

- двигуни внутрішнього згоряння;
- парові котли, машини і турбіни;
- холодна обробка металів.

До 1929 р. в технікумі відбулось п'ять випусків. Дипломи інженерів-механіків отримали 98 чоловік, з них по спеціальностям:

- двигуни внутрішнього згоряння – 71 чол.
- парові котли, машини і турбіни – 19 чол.
- холодна обробка металів – 8 чол.

У всіх досягненнях технікуму відчувалась невичерпна енергія Некрасова І. С.

Обіймаючи посаду директора Миколаївського вечірнього робочого технікуму, Некрасов І. С. активно займався і громадською діяльністю – був депутатом Міської Ради, де очолював комісію по будівництву паротурбінної електростанції в м. Миколаєві і членом бюро секції наукових працівників технічного товариства.

В 1929 р. в зв'язку з уніфікацією народної освіти СРСР Миколаївський вечірній робочий технікум був об'єднаний з Миколаївським технікумом кораблебудування (денна форма). В результаті такого об'єднання був створений Миколаївський індустріальний (машинобудівний) інститут, директором якого призначено Іл'яшенка С. Г.

Некрасов І. С. знову опинився без діла, хоча формально став виконувачем обов'язків професора в новому інституті. Іван Степанович приймає рішення працювати на підприємстві: спочатку на завод імені А. Марті завідує відділом профтехосвіти, а потім на завод «Крест интерн» – завідує планово-виробничим відділом.

На початку 30-х років, у зв'язку з остаточним набуттям ЗВО статусу кораблебудівного інституту, формується кафедральна структура. І тут починається третій період активної участі Некрасова І. С. в розвитку технічної освіти в м. Миколаєві.

В 1931 р. він остаточно повертається в інститут і створює одну із перших кафедр – кафедру головних суднових механізмів, яка забезпечувала викладання всіх спеціальних дисциплін машинобудівного і теплотехнічного профілю. Навчально-технічною базою цієї кафедри стала раніше створена Некрасовим І. С. теплотехнічна лабораторія. До кінця 30-х років вона була оснащена різноманітним діючим обладнанням і навіть по нинішнім поняттям її можна вважати цілком сучасною.

Рядом з лабораторією розташовувався теплотехнічний кабінет, в якому було багато наглядних посібників: креслень і моделей різноманітних двигунів, їх вузлів та деталей.

В 1935 р. Некрасову І. С. одному із перших в інституті була присвоєна вчена ступінь кандидата технічних наук без захисту дисертації і звання професора по кафедрі двигунів внутрішнього згоряння.

В характеристиці, наданій Некрасову І. С. при поданні до вченого звання професора, яка була підписана директором інституту Крессом А. Я., зокрема йшлося: «Опытный, хорошо знающий свой предмет педагог, пользуется большим авторитетом среди профессорско-преподавательского состава, студенчества и николаевской общественности. Много работает по подготовке аспирантов. Организатор высшего технического образования в г. Николаеве. Имеет две крупные научные работы».

Лекції Некрасова І. С. слухали в свій час майбутній міністр суднобудівної промисловості Носенко І. І. та його замісник Каплун Г. Д., майбутні ректори МКІ Чубов Ю. Ф., Бузнік В. М., майбутні директори миколаївських суднобудівних заводів Андріанов В. М. і Ганькевич А. Б., майбутній Генеральний конструктор атомних підводних човнів Чернишов Г. М., перша и єдина в бувшому Радянському Союзі жінка-інженер капітан І-го ранга

Донченко О. М. і багато інших відомих державних діячів і представників промисловості. Епельман Т. Є., який фактично змінив Некрасова І. С. на посаді завідуючого кафедрою ДВЗ на довгих 25 років продовжував і розвивав розпочате ним діло, в 1931 р. під керівництвом Івана Степановича виконував дипломний проект на тему: «Проект газогенераторного двигателя для городской электростанции» і успішно його захистив з оцінкою «відмінно».

Зберігся конспект лекцій з дисципліни «Двигуни внутрішнього згоряння», які читав Некрасов І. С. в 1939–1940 рр. для студентів III-IV курсів, серед яких був Байбарак Д. С., в майбутньому доцент кафедри ДВЗ і декан машинобудівного факультету. Вражає об'єм і наповнюваність лекцій з однієї сторони, простота і доступність викладених матеріалів, з іншої.

Про широкий кругозір цієї людини свідчать спогади людей, які близько знали Некрасова І. С. В свій час такими спогадами поділився доцент кафедри технології суднового машинобудування Шевченко Д. Д., який навчався з 1934 по 1940 рр. в МКІ. Будучи студентом старших курсів, Шевченко Д. Д. займався науковою роботою в теплотехнічній лабораторії. Вечорами часто затримувався і додому повертався (в район відомих «п'яти углов») разом з товаришами і Некрасовим І. С., який жив на Наварінській, 17. Як багато пізнавального почули вони від Івана Степановича підчас таких подорожей по нічному Миколаєву: і про новий тип двигуна з незвичайною продувкою, і про парові машини з п'ятикратним розширенням і про багато іншого – цікавого і невідомого. Як згадував той же Шевченко Д. Д. Івану Степановичу з його хорошими знаннями німецької і французької мов, не складало великих труднощів замінити на заняттях викладача іноземної мови, а за необхідністю, і викладача хімії.

Некрасова І. С. часто запрошували на заводи, зокрема, на завод Марті, де випускались парові турбіни для бойових кораблів. Коли під час приймальних випробувань однієї з таких турбін виникла сильна вібрація, джерело якої нікому не було зрозумілим, Іван Степанович відразу встановив причину її появи і дав конкретні рекомендації на усунення дефекту.

Не одне покоління випускників МКІ зберегли вдячні спогади про цю людину. Згодом, в 1995 р., вже сам почесний ветеран Північного машинобудівного підприємства (м. Сєверодвінськ), випускник МКІ 1940 р., Гольберг М. І. згадував: Іван Степанович був ходячою енциклопедією технічних знань. Він читав в МКІ лекції по різних технічних дисциплінам (двигуни внутрішнього згоряння, парові машина, термодинаміка, нарисна геометрія та ін.) і однаково успішно.

В роки війни за станом здоров'я Некрасов І. С. не зміг виїхати з міста і залишився в окупованому м. Миколаєві. Будучи людиною зрілого віку (в той час йому було більше 70 років) він використав свої технічні знання, аби чимось допомогти державі в цей важкий час. Як колишній гласний міської Думи, Некрасов І. С. був мобілізований німцями в міську управу та призначений завідувачем технічним відділом, але всіляко гальмував його роботу. Зокрема, він так затягував роботу по переведенню газогенераторного двигуна місцевої електростанції з вугілля на дрова, що фактично вона була зірвана і двигун залишився в непрацюючому стані. Після звільнення із управи, Некрасов І. С. влаштувався на роботу завідувачем випробувальної лабораторії комерційного порту. Тут йому вдалось врятувати три преси, які раніше належали інституту і готувались до відправки в Германію. Німці позбавили його продовольчих карток за постійний саботаж, тому в рідний інститут, коли той повернувся із евакуації, за словами очевидців, Некрасов І. С. прийшов виснаженим, хворим і голодним. Наказом №4 від 4 квітня 1944 р. він був зарахований в МКІ професором кафедри ДВЗ з окладом 1000 крб. Але його прийом на роботу став можливим тільки після узгодження «с соответствующими органами». Все це підірвало здоров'я цієї видатної людини і він трохи не дожив до Перемоги. Некрасов Іван Степанович помер 17 травня 1945 р. і був похований на старому цвинтарі поряд з дружиною Єлизаветою Іванівною, яка померла на п'ять років раніше, в 1940 р.

В травні 2011 року за ініціативи кафедри ДВЗ НУК могили Некрасових були відновлені. І саме вчасно: пам'ятник Некрасовій Є. І. валявся в кущах, з

пам'ятника Некрасова І. С. давно зникла металева табличка. Все поросло травою забуття...

Студенти-дизелісти кафедри ДВЗ під керівництвом лаборанта Осипова В. М. привели пам'ятники і могили в порядок, а на верхівку пам'ятника Івану Степановичу студенти встановили нову табличку зі словами «Депутату, профессору, ученому». Краще не можна сказати. В цьому проявилась послідовність поколінь і віддана належна повага цій неординарній людині – прекрасному педагогу, інженеру з великої букви, вченому від Бога, організатору технічної освіти в м. Миколаєві, який багато зробив для її становлення і розвитку, засновнику кафедри Двигунів внутрішнього згоряння в нашому університеті.

На нашу думку, до святкування 150-річчя від дня народження Некрасова І. С. доречно було б встановити на будівлі Старого навчального корпусу НУК меморіальну дошку на його ім'я. Адже в приміщеннях цього корпусу він працював майже 40 років і деякий час навіть жив в житловому корпусі, який розміщувався поруч з навчальним. Крім того, вулиця, на якій знаходиться Старий навчальний корпус, краще б іменувалася ім'ям видатної людини – Некрасова І. С., а не Кузнецька, бо не залишилося вже на цій вулиці жодної кузні і ковалів, які працювали в них.

Література

1. Некрасов И. С. Краткий исторический очерк Николаевского вечернего рабочего техникума. *Труды НКИ*. 1940. Вып. 5. С. 89–97.
2. Бугаенко Б. А., Галь А. Ф., Костенко Н. М. Николаевский кораблестроительный. Николаев: Возможности Киммерии, 1995. 241 с.
3. Горбов В. М., Наливайко В. С. Машиностроительный факультет НКИ-УГМТУ. *Страницы истории*. Николаев: Атолл, 1995. 184 с.
4. Наливайко В. С., Тимошевский Б. Г. История кафедры «Двигатели внутреннего сгорания и теплотехническая лаборатория». Николаев: НУК, 2011. 127 с.

5. Наливайко В. С., Гогоренко А. А. Дизелисты. Николаев: Издатель Топубара В. В., 2018. 204 с.

Nalyvayko V. S., candidate of technical sciences, Professor of the Department of Internal Combustion Engines, Plants and Technical Exploitation, Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), vasylnalyvaiko@nuos.edu.ua

Gogorenko O. A., candidate of technical sciences, Associate Professor of the Department of Internal Combustion Engines, Plants and Technical Exploitation, Mechanical Engineering Educational and Scientific Institute of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolayiv), oleksiy.gogorenko@gmail.com

The life path of Ivan Nekrasov who can be rightly considered as the organizer of technical education in the city of Mykolaiv is opened. Teacher of Russian language and mathematics, connoisseur of two foreign languages, director of a vocational school, director of a secondary mechanical and technical school and evening working technical school, head of the department, candidate of technical sciences, professor, member of the board of a charitable society, member of the City Duma much more concerns Ivan Nekrasov.

Keywords: industrial institute, mechanical and technical school, Nekrasov I. S., working technical school, technical education.

Черницький В. Б.

кандидат філологічних наук, професор НУК, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
chernytskyi@i.ua

ЗАБУТІ ІМЕНА. ПЯМ'ЯТІ ЧЖОУ Ю ГВАНА

Це ім'я маловідоме у світі. Ще менш знаним воно є на його Батьківщині, в Китаї. Водночас важко знайти людину, яка зробила більший внесок в освіту і